

เพลโต

เพลโต (Plato) เป็นนักปรัชญากรีกคนหนึ่งที่มีชื่อเสียงมากจนได้รับยกย่องเป็นบิดาแห่งปรัชญาลัทธิจิตนิยม หรือ อุดมคตินิยม (Idealism) เพลโตเกิดเมื่อ 427 ปีก่อนคริสตศักราช ณ กรุงเอเธนส์ ประเทศกรีซ ในครอบครัวของชน

ชั้นสูงที่มีชื่อเสียงและร่ำรวย นักปรัชญาฝ่ายตะวันตกถือว่าเพลโตเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญมากที่สุดในการผลักดันให้หลักปรัชญาและเรื่องราวอื่นๆ ของโซเครตีสเป็นที่รู้จักแพร่หลายในวาระต่อมา

เพลโต 427-347 ปีก่อนคริสตศักราช

ชีวิตและการทำงาน

ในวัยหนุ่มเพลโต สมัครเข้าเป็นศิษย์ของ โซเครตีสซึ่งเป็นนักปรัชญากรีกคนสำคัญในยุคนั้น ท่านผู้นี้มีอิทธิพลครอบงำชีวิตของเขา ในเบื้องต้นเพลโตฝึกฝนตนเองเพื่อจะเป็นนักประพันธ์ ซึ่งมีผลดีเป็นอย่างมากต่อการเขียนของเขาทั้ง บทร้อยกรองและร้อยแก้ว

ครั้นปี 399 ก่อนคริสตกักราช เมื่อโซเครตีส ถูกจำคุกในฐานะที่โดนข้อกล่าวหาหลายกระทง จนถูกพิพากษาให้มีความผิดและถูกบังคับให้ดื่ม ยาพิษฆ่าตัวตาย กลุ่มเพื่อนของเพลโตสนับสนุน ให้เขาเข้าสู่วงการเมือง แต่เขาปฏิเสธเพราะเห็นว่าไร้ประโยชน์ เขาเห็นตัวอย่างจากผลกระทบที่ โซเครตีสได้รับจากการเมือง ด้วยเหตุนี้เพลโตจึง กลางแคลงใจ ในชาวเอเธนส์เขาคิดว่า เมื่อชาว เอเธนส์ ไม่ต้องการโซเครตีสก็คงไม่ต้องการเขา ด้วย เช่นกัน เพลโตรู้สึกขยะแขยงการเมือง จึง หลบหนีออกจากกรุงเอเธนส์ไปพำนักอยู่ในเมือง ไชราคิวส์ (Syracuse) เกาะซิซิลี (Sicily) เป็น เวลา 12 ปี โดยไม่โยติกับความยุ่งเหยิงทางการเมืองในเอเธนส์เลย ที่ไชราคิวส์เขาทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาทางด้านการเมืองให้แก่เจ้าผู้ครองนคร ด้วยความมุ่งมั่นที่จะสานต่อปณิธานของโซเครตีส ที่ได้สั่งสอนไว้ว่า *“รัฐในอุดมคติจะต้องมีกษัตริย์ เป็นนักปรัชญา”* แต่เขาทำไม่สำเร็จเพราะไม่เคย คาดคิดว่าชาวซิซิลีจะรับความคิดที่เขาเสนอ ให้ไม่ได้ เมื่อเกิดความผิดหวังกับชาวซิซิลี เขาจึงเดินทางกลับกรุงเอเธนส์

เพลโต มีความตั้งใจอย่างแรงกล้าที่จะธำรง หลักปรัชญาและวิธีสอนแบบของโซเครตีสไว้ เขา เป็นคนฉลาดและมีความคิดที่เฉียบคม เพลโตตั้ง โรงเรียนขึ้นนอกกรุงเอเธนส์ให้ชื่อโรงเรียนว่า

อะคาเดมี (Academy) เพราะโรงเรียนนี้ตั้งอยู่ใน บริเวณสถานที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับ วิกรรมของอะคาเดมุส (Academus) สถาน ศึกษาแห่งนี้ได้รับการยกย่องว่าเป็นเสมือนมหา วิทยาลัยแห่งแรกของโลกก็ว่าได้ ณ ที่นั่นเพลโต และเพื่อนๆ ได้ช่วยกันสอนวิชาการสาขาต่างๆ เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ กฎหมาย และปรัชญา การคัดเลือกนักเรียนเข้าเรียนกระทำอย่างพิถีพิถัน สถานศึกษาแห่งนี้จึงสามารถสร้างนักคิดและครู เก่งๆ ได้เป็นจำนวนมาก ศิษย์ของสถานศึกษา แห่งนี้ที่มีชื่อเสียงมากคนหนึ่งคือ อะริสโตเติล (Aristotle) ซึ่งเมื่อเรียนจบก็เข้าทำงานอยู่ที่ อะคาเดมีเป็นเวลานานถึง 20 ปี

อะคาเดมีดำรงอยู่เป็นสถาบันการศึกษาที่ เข้มแข็งมายาวนานเป็นเวลา 1,000 ปี จนกระทั่ง ถึง ค.ศ. 529 จึงถูกจักรพรรดิจัสติเนียนแห่ง ไบแซนติเน (Byzantine Emperor Justinian) สั่งปิดโดยสิ้นเชิง

ผลงานด้านปรัชญา

เพลโตเขียนหนังสือไว้อย่างน้อย 25 เล่ม มีทั้งเรื่องที่สั้นๆ ง่ายๆ และเรื่องที่ยาวซับซ้อน ในตอนแรกๆ ข้อเขียนของเพลโตมุ่งเสนอความคิดที่เรียกกันว่า ทฤษฎีแบบ (Theory of Form) ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับญาณวิทยา (Epistemology) ในทฤษฎีนี้คล้ายคลึงกับข้อสังเกตของพาร์เมนิเดส (Parmenides) และเฮราคลิตัส (Heraclitus) นักปรัชญากรีกสมัยก่อน *“ทฤษฎีนี้กล่าวว่าแบบ ซึ่งเป็นองค์วิชาความรู้ที่และนิรันดร ความรู้ไม่มีตำหนิและไม่เปลี่ยนแปลงอยู่ในอีกโลกหนึ่ง สูงกว่าโลกนี้และรู้ได้ด้วยจิต”* เพลโตเรียก โลกนั้นว่าโลกแห่งจิตภาพ ส่วนสิ่งที่ปรากฏใน โลกนี้เป็นสิ่งที่ไม่เที่ยงไม่แน่นอน เปลี่ยนไปตาม สภาวะการณ์

ผลงานในหนังสือของเพลโตทั้งหมดมีรูปแบบเฉพาะ ที่แปลกไปกว่าหนังสือทั่วไปในเวลานั้นก็คือเพลโตเขียนเสนอความคิดที่สำคัญๆ ชัดเจนในแบบของการสนทนาทำให้ผู้อ่านขณะที่อ่านหนังสือเหล่านั้นจะรู้สึกเหมือนกำลังได้ยินเสียงของโซเครตีสกำลังสนทนาได้ตอบพูดคุยกับเพื่อนๆ หรือศิษย์ หรือแม้แต่ศัตรูในบทสนทนานั้น ปัญหาประเด็นใด ประเด็นหนึ่งจะถูกยกขึ้นมา แล้วโซเครตีสจะชักนำให้คู่สนทนาดำเนินหาข้อสรุปที่ทุกคนยอมรับร่วมกันได้ ที่น่าสังเกตก็คือในบทสนทนาทั้งหลายเหล่านั้นจะไม่มีเพลโตปรากฏตัวเลย บางครั้งในหนังสือเป็นร้อยๆ หน้าจะพบชื่อเพลโตเพียงครั้งหรือสองครั้งเท่านั้น ส่วนมากจะเป็นเรื่องของญาติพี่น้อง คนใกล้ชิด หรือไม่กี่เพื่อนๆ เสียแทบทั้งสิ้น เพลโตต้องการให้ผู้อ่านเห็นว่าความคิดที่ปรากฏในหนังสือเป็นความคิดของโซเครตีส แม้ว่าเขาเป็นผู้เขียนและเป็นผู้เสนอความคิดนั้นก็ตาม

ความคิดที่ปรากฏในหนังสือเหล่านั้นมีมากมาย ประเด็นสำคัญๆ ได้แก่

1. โลกมี 2 โลก คือ โลกนี้ (โลกแห่งวัตถุ - The world of materials หรือ โลกแห่งผัสสะ) กับโลกอื่น (โลกแห่งจิตภาพ The world of mind) โลกนี้เป็นโลกของความเปลี่ยนแปลง ไม่มีอะไรสมบูรณ์ เป็นโลกที่เป็นไปไม่ได้เลยที่จะพบกับความจริง ส่วนโลกอื่นทุกสิ่งทุกอย่างสมบูรณ์ เป็นนิรันดร์ และพบกับความเป็นจริงได้

ภาววิทยา (Ontology) ตามลัทธิจิตนิยมของเพลโต (Platonic Idealism) สิ่งที่เป็นจริงมีอยู่ในวัตถุและมีแบบเป็นองค์ประกอบที่ทำให้วัตถุนั้นเป็นจริงอยู่ในจินตนาการ

เพลโตกล่าวว่า “การเรียนรู้เป็นกระบวนการรำลึกการรับรู้ (remembrance) คือการรื้อฟื้นสิ่งที่เคยรู้มาแล้ว ผัสสะและประสบการณ์ให้ความรู้ในสิ่งต่างๆ แก่เราแต่เพียงผิวเผิน จึงต้องแสวงหาความรู้โดยผัสสะเหล่านั้นเพื่อที่จะให้ได้รู้ใหม่ในสิ่งที่จิตรู้เพราะจิตที่สมบูรณ์ย่อมรู้แต่ความจริงสูงสุด ความรู้ที่แท้จริงนั้นมาจากโลกแห่งจิตภาพอันเป็นนิรันดร์ ซึ่งแฝงอยู่ในวิญญาณอมตะ (immortal soul) ในโลกแห่งจิตภาพมาก่อน

2. ร่างกายของเราอยู่ในโลกนี้และต้องตาย แต่วิญญาณมาจากโลกอื่นเมื่อร่างกายตายวิญญาณจะกลับไปสู่โลกนั้นอีกและไม่ตายจึงเรียกว่าวิญญาณอมตะ

3. เราเข้าใจหลักความจริงสำคัญๆ เช่น กฎทางคณิตศาสตร์ หลักวิทยาศาสตร์ หรืออื่นๆ เพราะวิญญาณนำความรู้เหล่านี้มาจากโลกอื่น

4. หลักความจริงสำคัญๆ หลายอย่างไม่สามารถเขียนออกมาเป็นตัวหนังสือได้ เพราะตัวหนังสือไม่สามารถอธิบายได้ทั้งหมด มีคนเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่สามารถอธิบายได้โดยเสรี

5. คุณธรรม (ความดี) คือ ความรู้ ถ้ารู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ดีคนเราจะกระทำสิ่งนั้นโดยธรรมชาติ ดังนั้นจะไม่มีใครที่ตั้งใจทำผิด แต่คนทั่วไปส่วนใหญ่ไม่รู้ความจริง เขาเหล่านั้นจึงทำอะไรโง่ๆ และผิด

6. สิ่งที่ทำให้รัฐบาลประชาธิปไตยพิการ (disorder) ไร้ประสิทธิภาพและยุ่งเหยิงเพราะประชาชนส่วนใหญ่ไม่รู้ว่าจะอะไรคือสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับพวกเขา พวกเขาจะเลือกลงคะแนนให้แก่ใครก็ได้ที่ให้ผลประโยชน์และให้สัญญาว่าจะช่วยเหลือพวกเขาทุกด้านที่ต้องการ รัฐบาลที่อยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมีอยู่แบบเดียวเท่านั้น คือ รัฐบาลที่ประกอบด้วยนักคิดที่ได้รับการฝึกฝน

อย่างดีจำนวนหนึ่ง มีกษัตริย์ที่เป็นนักปรัชญามี
คณะที่ปรึกษาที่เฉลียวฉลาดหรือกลุ่มบุคคลที่เป็น
นักปรัชญา

หนังสือที่สำคัญของเพลโต

หนังสือเล่มที่สำคัญๆของเพลโต ได้แก่

1. The Defense of Socrates เป็น
หนังสือที่เขียนขึ้นด้วยสำนวนโวหารของเพลโต
ในรูปวาทะของโซเครตีส และเป็นหนังสือเล่ม
เดียวที่ไม่ได้เขียนในแบบบทสนทนา

2. Phaedo เป็นคำอภิปรายครั้งสุดท้าย
ของโซเครตีสกับกลุ่มเพื่อน ในระหว่างที่เขาถูก
คุมขังอยู่ในคุก

3. The Republic เป็นบทสนทนาเกี่ยว
กับความหมายของความยุติธรรม การตัดสิน
ความผิด และเกี่ยวกับโครงสร้างของรัฐในอุดมคติ

4. Gorgias เป็นข้อถกเถียงปัญหาที่มี
ความขัดแย้งกันในเรื่องของความจริงและความ
เท็จทางด้านการเมือง

5. Phaedrus and Symposium หนังสือ
2 เล่มนี้เป็นการพูดคุยกันในเรื่องความหมายของ
ความรัก ซึ่งเป็นอุดมคติ หรือ อุดมการณ์ที่จะนำ
วิญญาณให้ใกล้ความสมบูรณ์ หรือเป็นวิญญาณ
อมตะ

เพลโต ถึงแก่กรรมในปี 347 ก่อนคริสต
ศักราช เมื่อเขามีอายุประมาณ 80 ปี

วรวิทย์ วตินสรากร

บรรณานุกรม

บรรจง จันทรสา. ปรัชญากับการศึกษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2522.

Hight, Gilbert. "Plato," in *The New Book of Knowledge* v.15. New York:Grolier Inc.,
1966.

Huxley, Sir Julian & others. *Growth of Ideas : Knowledge, Thought and Imagination.*
Now York, Garden City: Doubleday & Company Inc., 1965.